

Žilbinoši! Grandiozs romāns, kas apvieno visus Donnas Tartas stāstnieces talantus vienā vētrainā, simfoniskā veselumā un atgādina mums, kāda bauda ir pilnībā iedziļināties grāmatā un lasīt augām naktīm.

New York Times

Pārsteidzošs sasniegums. Ja kāds ir zaudējis patiku lasīt romānus, Donnas Tartas "Ciglītis" nenovēršami pamudinās viņu atgriezties pie lasīšanas.

Guardian

Triumfs! "Ciglītis" ir retums, kāds sastopams vien dažas reizes desmit gadu laikā, izcils literārais romāns, kas piesaista sirdi un arī prātu. Donna Tarta ir uzrakstījusi apbrīnojami neparastu daiļdarbu.

Stīvens Kings

"Ciglītis" ir grāmata par mākslu visdažādākajās tās izpausmēs, un jau no pirmajām lappusēm kļūst skaidrs, kāpēc lasītājiem tā patīk Donnas Tartas darbi: sanošs sižets un eleganta proza, dzīvi, elpojoši tēli, perfekti atbilstoša darbības vide. Prieks un skumjas mīt vienā elpas vilcienā, un, sasniedzot beigas, "Ciglītis" ir iekarojis mūsu sirdis...

Vanity Fair

Ilgi gaidītā grāmata, eleganta meditācija par mīlestību, atmiņu un mākslas pavedinošo spēku... Daiļrunīgs un pārliecinošs romāns ar neaizmirstamiem varoņiem!

Kirkus Reviews

DONNA TARTT

The
GOLDFINCH

DONNA TARTA
CIGLĪTIS

No angļu valodas tulkojusi
Silvija Brice

821.111(73)-31

Ta 740

Donna Tartt

THE GOLDFINCH

Copyright © by Tay, Ltd.

Cover design by Keith Hayes

Cover detail: The Goldfinch, 1654 (oil on canvas), Carel Fabritius (1622–1654),

Mauritshuis, the Hague, the Netherlands, The Bridgeman Art Library

Cover © 2013 Hachette Book Group, Inc.

Visi tēli un notikumi, kas minēti šajā darbā, neskaitot tos, kas publiski zināmi, ir autora iztēles radīti, un jebkāda līdzība ar reālām personām, dzīvām vai mirušām, ir pilnīgi nejauša.

Donna Tarta

CIGLĪTIS

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA

Projekta vadītāja *Una Orinska*

Tulkotājas redakcijā

Korektore *Diāna Graudiņa*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Maketētāja *Dace Polkmane*

Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,

Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-807.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Silvija Brice, 2024

© Mākslinieciskais noformējums, izdevums latviešu valodā,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2024

ISBN 978-9934-32-042-2

MĀTEI,
KLODAM

I

Absurdais neatbrīvo; tas sasaista.

ALBĒRS KAMĪ

1. nodaļa

Zēns ar galvaskausu

I

VĒL BŪDAMS AMSTERDAMĀ, ES pirmo reizi kopš daudziem gadiem redzēju sapnī māti. Vairāk par nedēļu biju ieslodzīts savā viesnīcā un baidījos kādam piezvanīt vai iziet ārā. Sirds sāka joņot un drebēt no visnevainīgākajiem trokšņiem: lifta zvaniņa šķindas, servējamo ratiņu graboņas, pat no baznīcu torņu pulksteņiem, kas sita apaļu stundu – Vestertorenā, Kreitberhā –, to dunā jautās tumša zemstrāva, nolemtības pieskaņa kā pasakās. Pa dienu es sēdēju gultas kājgalī un pūlējos atšifrēt holandiešu televīzijas ziņas (bezcerīgs pasākums, jo nepratu ne vārda holandiski), bet padevies apsēdos pie loga un raudzījos uz kanālu, virs drēbēm uzģērbis vēl arī kameļvilnas mēтели – jo Ņujorku biju atstājis steigā un līdzpaņemtās drānas nebija pietiekami siltas pat iekštelpās.

Ārā valdīja liksma rosība. Bija Ziemassvētki; vakaros kanālu tiltiņi mirdzēja spuldzišu virtenēs, un *damen en heren* ar sasārtušiem vaigiem, šallēm plīvojot ledainajā vējā, dirbināja pa bruģi ar divriteņiem, uz bagāžnieka piesējuši pa eglītei. Pēcpusdienās amatieru kapela spēlēja Ziemassvētku korāļus, kas metāliski un trausli lidinājās ziemas gaisā.

Haotiskas maltiņu paplātes; pārāk daudz cigarešu; remdena vodka no *duty free*. Tajās nemierīgajās ieslodzījuma dienās es iepazīnu katru istabas centimetru, tāpat kā cietumnieks iepazīst savu kameru. Amsterdamā biju pirmo reizi, no pilsētas nebiju redzējis tikpat kā neko, taču jau šī istaba vien ar savu salto, caurvējaino, saules balināto skaistumu ļāva skaudri sajust Ziemeļeiropu, Nīderlandes modeli miniatūrā: balts apmetums un protestantisks krietnums, kam piejaucas koši krāsota greznība, tirgotāju kuģos atvesta no Austrumiem. Pavadīju nesaprātīgi daudz laika, aplūkodams divas mazītiņas eļļas gleznas, kas zeltītos rāmjos karājās virs sekretera: vienā bija attēloti zemnieki, kuri slido uz aizsaluša dīķa pie baznīcas, otrā – burukuģis, kas sparīgi šķeļ viļņus

ziemīgā jūrā; dekoratīvas reprodukcijas, nekā sevišķa, taču es pētīju tās tik rūpīgi, it kā tajās slēptos šifrēta atslēga, kas spēj atvērt flāmu vecmeistaru slepeno sirdi. Slapjš sniegs sitās rūtīs un kā lietus sijājās pār kanālu; un, lai gan brokāta audumi bija krāšņi un paklājs miksts, ziemas gaismā jautās 1943. gada ledainā pieskaņa: posts un trūkums, vāja tēja bez cukura, gulēt jāiet izsalkušam.

Agri katru rītu, kamēr ārā vēl valdīja melna tumsa, pirms ieradās papildu darbinieki un vestibilā sāka rosīties ļaudis, es nokāpu lejā pēc avīzēm. Viesnīcas personāls runāja klusinātās balsīs un staigāja klusiem soļiem, viņu skatieni vēsi slidēja man pāri, it kā viņi lāgā neredzētu mani – šo amerikāni, kurš dzīvo 27. numurā un pa dienu nekad nenokāpj lejasstāvā; un es centos iestāstīt sev, ka nakts portjē (tumšs uzvalks, mati ezīti, raga brillēs) droši vien veltītu zināmas pūles tam, lai novērstu nepatīkšanas un izvairītos no trača.

Herald Tribune neko neziņoja par manu problēmu, toties par to plaši vēstīja visas holandiešu avīzes, blīvas ārzemju drukas slejas, kas kaitinoši palika par mata tiesu ārpus manas sapratnes robežām. *Onopgeloste moord. Onbekende*.¹ Atgriezies augšstāvā, ielīdu gultā (ar visām drēbēm, jo istabā bija tik auksti) un izklāju avīzes uz segas: fotoattēli ar policijas mašīnām un norobežojošām lentēm, pat virsrakstus nebija iespējams atšifrēt, un, lai gan šķita, ka mans vārds tajos neparādās, es nevarēju zināt, vai policijai ir mans vārdiskais portrets vai varbūt viņi tikai noklusē informāciju sabiedrībai.

Istaba. Radiators. *Een Amerikaan met een strafblad*.² Olivzaļš kanāla ūdens.

Biju nosalis un slimis un lielāko daļu laika nezināju, ko darīt (nebiju paņēmis līdzi ne vien siltas drēbes, bet arī grāmatas), tāpēc gandrīz visu dienu paliku gultā. Nakts šķita satumstam jau pēcpusdienā. Bieži – čabot izmētātajām avīzēm – es snauduļoju pusmiegā, un sapņi lielākoties bija pieduļķoti ar to pašu nenoteikto nemieru, kas iesūcās manās nomoda stundās: tiesas prāvas, koferi, kas atsprāgst vaļā lidlaukā, izkaisīdami manas drēbes uz visām pusēm, bezgalīgi lidostu gaiteni, pa kuriem es skrienu uz lidmašīnām, zinādams, ka nepaspēšu nemūžam.

Drudža dēļ redzēju daudzus dīvainus un ārkārtīgi spilgtus sapņus, mirkdams sviedros, mētādamies pa gultu un neapjēgdams, vai ir diena vai nakts, taču pēdējā un vissmagākajā no šīm naktīm es redzēju sapnī

---

¹ Neatrisināta slepkavība. Nezināmas personas. (*Nīderlandiešu val.*)

² Amerikānis ar iepriekšējām sodāmībām. (*Nīderlandiešu val.*)

māti; sapnis bija īss un noslēpumains, drīzāk līdzīgs parādībai. Es atrados Hobija veikalā – vai, pareizāk sakot, kaut kādā spokainā sapņu telpā, iekārtotā aptuveni kā veikals –, kad viņa pēkšņi pienāca man klāt no aizmugures un es ieraudzīju viņu spogulī. Mani paralizēja laime; tā bija viņa līdz pēdējam sikumam, līdz pat vasarraibumu musturam, viņa uzsmaidīja man, skaistāka, bet ne vecāka, ar melniem matiem un īpatnēji augšupvērstiem lūpu kaktiņiem, nevis sapnis, bet gan klātbūtne, kas piepildīja visu telpu: viņas īpatnējais spēks, dzīva citādība. Un, lai kā es to vēlējos, zināju, ka nedrīkstu pagriezties, jo skatīties uz viņu tieši – tas nozīmētu pārkāpt viņas pasaules un manas pasaules likumus; viņa bija atnākusi pie manis vienīgajā veidā, kāds viņai iespējams, un mūsu acis sastapās spoguļstiklā uz vienu ilgu, klusu mirkli; taču, kad šķita, ka viņa tūdaļ ierunāsies – uzjautrināta, mīļa un reizē izmisusi –, starp mums ievēlās miglas vilnis, un es pamodos.

II

VISS BŪTU IZVĒRTIES LABĀK, ja viņa būtu palikusi dzīva. Taču viņa gāja bojā, kad es vēl biju bērns; un, lai gan viss, kas noticis ar mani kopš tā laika, ir tikai un vienīgi mana vaina, tomēr, zaudējot viņu, es pazaudēju arī jebkādus orientierus, kuri būtu varējuši aizvest mani uz kādu laimīgāku vietu, uz tādu dzīvi, kur ir vairāk cilvēku un vairāk gara radinieku.

Viņas nāve kā robežzīme starp “pirms tam” un “pēc tam”. Un, lai gan tā ir drūma atzišanās pēc tik daudziem gadiem, es nekad vairs neesmu saticis nevienu citu, kurš ļautu man justies tā mīlētam, kā ļāva justies viņa. Kad biju kopā ar viņu, viss atdzīvojās; viņa izstaroja apburto teātra gaismu, tāpēc uzlūkot kaut ko ar viņas acīm nozīmēja redzēt to spilgtākās krāsās nekā parasti. Atceros, kā dažas nedēļas pirms viņas nāves mēs ieturējām vēlas vakariņas itāļu restorānā Vilidžā un kā viņa satvēra mani aiz piedurknes, ieraudzīdama pēkšņo, gandrīz sāpīgo dzimšanas dienas tortes skaistumu; torti ar iedegtām svecītēm ienesa procesija no virtuves, pār tumšajiem griestiem slīdēja palss gaismas aplis, tad torte tika novietota uz galda, svecītes apspīdēja visu ģimeni, liekot vecas dāmas sejai iemirdzēties svētlaimē, visapkārt smaidi, viesmīļi atkāpās, saņēmuši rokas aiz muguras, – parastas dzimšanas dienas vakariņas, kādas var ieraudzīt jebkurā ne pārāk dārgā centra restorānā, un nešaubos, ka es tās pat neatcerētos, ja viņa tik drīz pēc tam nebūtu nomirusi, taču pēc viņas nāves domāju par tām atkal un atkal un droši vien domāšu visu

mūžu: par to sveču gaismas loku, par dzīvo bildi, kas atainoja ikdienišķu, parastu laimi, kuru es zaudēju, zaudēdams viņu.

Un viņa bija skaista. Tas ir gandrīz mazāk svarīgi; tomēr viņa bija skaista. Taisnā ceļā no Kansasas ieradusies Ņujorkā, viņa nepilnu laiku strādāja par modeli, taču kameras priekšā pārāk stipri kautrējās, tāpēc neguva lielus panākumus; viņas īpašības nebija pārceļamas filmā.

Un tomēr viņa bija pilnībā viņa pati: retums. Neatceros redzējis nevienu citu cilvēku, kurš patiešām līdzinātos viņai. Viņai bija melni mati, gaiša āda, kas vasarā kļuva mūsaina, porcelāna zilas acis, pilnas ar gaismu; un viņas slīpajos vaigukaulos jautās tik ekscentrisks pirmatnības un ķeltu maģijas maisījums, ka daži noturēja viņu par islandieti. Patiesībā viņa bija pa pusei iriete, pa pusei čiroki indiāniete no Kansasas miestīņa pie Oklahomas robežas; un viņai patika smīdināt mani, dēvējoties par Oklahomas lauķi, lai gan viņa bija mirdzoša, nervoza un eleganta kā sacīkšu zirgs. Fotografijās šis eksotiskais raksturs diemžēl parādās kā pārāk skarbs un nepielūdzams – vasarraibumi pārklāti ar meikapu, mati pakausī sasiesti zirgastē kā japāņu augstmanim “Leģendā par princi Gendži” – un nepavisam nav saskatāms siltums un liksmā, neaprēķināmā daba, ko es viņā milēju visvairāk. Nekustīgums, ko viņa izstaro fotografijās, skaidri liecina, ka viņa it nemaz neuzticējās fotokamerai; tajās izskatās, it kā viņa modri tīģeriski gatavotos atvairīt uzbrukumu. Taču dzīvē viņa bija citāda. Kustības pārsteidzoši veiklas, žesti pēkšņi un viegli, viņa allaž sēdēja uz pašas krēsla maliņas kā slaiks, elegants dumbrāja putns, kas tūdaļ satrūksies un aizlidos. Man ļoti patika viņas sandalkoka parfīms, raupjš un negaidīts, man ļoti patika viņas iecietinātās blūzes čaukstoņa, kad viņa pieliecās noskūpstīt mani uz pieres. Ar viņas smiekliem pietika, lai gribētos mest pie malas visu darāmo un sekot viņai prom pa ielu. Lai viņa ietu kur iedama, vīrieši ar acs kaktiņu raudzījās uz viņu un dažreiz paskatījās tā, ka es mazliet nobažījos.

Viņas nāve bija mana vaina. Citi vienmēr ir pārlieku steigušies apliecināt man, ka tā nemaz nav, un, jā, *vēl tikai bērns, kurš tad varēja zināt, briesmīgs nelaiemes gadījums, neveiksme, tā var notikt ar katru*, tas viss ir patiesība, un es neticu nevienam vārdam.

Tas notika Ņujorkā 10. aprīlī, pirms četrpadsmit gadiem. (Šim datumam pretojas pat mana roka; man vajadzēja ar varu spiest to rakstīt, lai pildspalva kustētos pa papīru. Senāk tā bija pilnīgi parasta diena, bet tagad rēgojas kalendārā kā sarūsējusi nagla.)

Ja tā diena būtu ritējusi, kā plānots, tad nepamanīta būtu iekususi debesīs, aprīta bez pēdām līdz ar visu mana astotā skolas gada atlikumu.

Ko es tagad atcerētos no tās? Maz vai neko. Bet tā rīta tekstūra, protams, ir skaidrāka par tagadni, līdz pat piemirkušā, mitrā gaisa pieskārienam. Naktī bija lijis lietus, plosījies briesmīgs negaiss, veikali bija applūduši, divas metrostacijas slēgtas; un mēs abi stāvējām uz izžulgušā paklāja pie mūsu daudzdzīvokļu nama, kamēr viņas iemīļotais šveicars Goldijs, kurš viņu dievināja, atmuguriski soļoja pa Piecdesmit septīto ielu, pacēlis roku un svilpdams taksometriem. Automašīnas aizšalca garām netīru šļakatu šaltīs; augstu virs debesskrāpjiem valstījās lietus piesmadzējuši mākoņi, slidēdami pār dzidri zilu debesu laukumīniem, un lejā, ielā, zem izplūdes gāzēm, vējš bija valgs un liegs kā pavasaris.

“Ak, tas ir aizņemts, kundze!” caur ielas troksni sauca Goldijs, pakāpdamies malā, kad ap stūri šļakstīdamies parādījās taksometrs un izslēdza savu spuldzīti. Goldijs bija augumā mazākais no šveicariem: bāls, tievs, dzīvīgs puisis, gaišādains puertorikānis, izbijis pusvieglā svara bokseris. Seja gan bija uztūkusi no dzeršanas (dažreiz viņš ieradās uz naktsmaiņu, ozdams pēc *J&B*), tomēr viņš bija stiegrains, muskuļains un mundrs – vienmēr aušojās, vienmēr ieturēja pīppauzi uz ielas stūra, mīņājās un pūta elpu uz balti cimdotajām rokām, kad bija auksti, un spāņu valodā stāstīja jokus, par kuriem pārējie šveicari smējās locīdamies.

“Jūs šorīt dikti steidzaties?” viņš jautāja manai mātei. Uz piespraudes viņam bija vārds *BERTS D.*, taču visi sauca viņu par Goldiju – zelta zoba dēļ un arī tāpēc, ka viņa uzvārds, de Oro, spāniski nozīmē “zelts”.

“Nē, mums ir daudz laika, viss kārtībā.” Taču viņa izskatījās pārgurusi, un rokas trīcēja, no jauna sasiēnot šalli, kas atrisusi plīvoja vējā.

Goldijs laikam bija to pamanījis, jo ar vieglu nosodījumu paskatījās uz mani (biju izvairīgi atkāpies aiz krāšņumaugu betona tovera mūsu nama priekšā un skatījos visur, tikai ne uz māti).

“Jūs nebrauksiet ar vilcienu?” viņš man jautāja.

“O, mums vēl šur tur jāiegriežas,” ne sevišķi pārliecinoši atbildēja māte, sapratusi, ka nezina, ko teikt. Parasti es nepievērsu daudz uzmanības viņas drānām, taču tā rīta ģērbums (balts trencis, caurspīdīga rozā šalle, melnbaltas kurpes) ir tik dziļi iegrebies man atmiņā, ka grūti nākas atcerēties viņu citādu.

Man bija trīspadsmit gadu. Ir neizturami atcerēties, cik neveikli mēs izturējāmies viens pret otru tajā pēdējā rītā, tik kokaini, ka to pamanīja pat durvju sargs; jebkurā citā reizē mēs būtu tērējuši itin draudzīgi, taču torīt nebija daudz, ko teikt, jo es biju uz laiku izslēgts no skolas. Iepriekšējā dienā mātei bija piezvanījuši uz biroju; viņa pārnāca

mājās, nikni klusēdama; un šausmīgākais bija tas, ka es pat nezināju, par ko esmu izslēgts, lai gan par septiņdesmit pieciem procentiem biju pārlicināts, ka misters Bimans (pa ceļam no sava kabineta uz skolotāju istabu) otrā stāva kāpņu laukumīnā bija paskatījies pa logu tieši nepareizajā mirklī un ieraudzījis mani smēķējam skolas teritorijā. (Vai, pareizāk sakot, ieraudzījis mani stāvam blakus Tomam Keiblam, kamēr smēķēja *viņš*, un manā skolā tas skaitījās viens un tas pats pārkāpums.) Māte necieta smēķēšanu. Mātes vecāki – man bezgala patika klausīties stāstus par viņiem, un netaisnīgā kārtā viņi nomira, pirms man radās izdevība viņus iepazīt, – bija omulīgi zirgu treneri, ceļoja pa rietumiem un pelnīja iztiku, audzēdami Morgana zirgus: šis mundrais pāris dzēra kokteiļus un spēlēja kanastu, ik gadu brauca uz Kentuki derbiju un visā mājā glabāja cigaretes sudraba šķirstiņos. Tad kādu dienu mana vecmāmiņa, pārnākusi no staļļiem, nolika uz priekšu un sāka klepot asinis; un visus atlikušos manas mātes pusaudzības gadus verandā stāvēja skābekļa baloni un guļamistabas žalūzijas palika nolaistas.

Taču – kā jau es baidījos, un ne bez iemesla – Toma cigarete bija tikai aisberga virsotne. Skolā man jau labu laiku bija nepatīkšanas. Viss sākās – vai, pareizāk sakot, sniega bumba sāka velties –, kad pirms dažiem mēnešiem aizbēga tēvs, pamezdam mūs ar māti; viņš nekad nebija mums pārāk mīļš, un mēs ar māti kopumā jutāmies daudz laimīgāki bez viņa, taču citi cilvēki šķita šokēti un satriekti par to, ka viņš pametis mūs tik strupi (bez naudas, bērna pabalsta un savas jaunās adreses), un mani skolotāji Augšējās Vestsaidas skolā tik ļoti žēloja mani un centās būt saprotoši un pretimnākoši, ka piešķīra man – stipendiātam – daždažādus īpašos pabalstus, termiņu pagarinājumus, otrās un trešās izdevības, mēnesi pēc mēneša palaizdami pavadu arvien garāku, līdz es pamanījos pa to nolaisties ļoti dziļā bedrē.

Tā nu mēs abi – māte un es – tikām izsaukti uz pārrunām skolā. Pārrunām bija jāsākas pusdivpadsmitos, bet mātei to dēļ bija vajadzējis paņemt brīvu priekšpusdienu, un uz Vestsaidu mēs devāmies agri – lai ieturētu brokastis (un, jādodomā, nopietni aprunātos) un lai māte varētu nopirkt dzimšanas dienas dāvanu kādai kolēģei. Iepriekšējā naktī viņa bija palikusi augšā līdz pustrijiem, ar saspringtu seju sēdējusi datora gaismā, rakstījusi e-pastus un centusies saorganizēt biroja darbus tā, lai priekšpusdienā varētu palikt prom.

“Nezinu, kā jūs,” Goldijs, diezgan sašutis, patlaban teica manai mātei, “bet es saku: nu jau pietiek tā slapjā pavasara. Lietus, lietus...” Viņš nodrebējās, teatrāli savilka ciešāk apkakli un paskatījās debesis.

“Liekas, pēcpusdienā skaidrošoties.”

“Jā, zinu, bet esmu gatavs *vasarai*.” Viņš saberzēja delnas. “Ļaudis atstāj pilsētu, necieš vasaru, sūdzas par karstumu, bet es – es esmu tropu putns. Jo lielāks karstums, jo labāk. Dodiet tik šurp!” Viņš sasita plaukstas, uz papēžiem kāpdamies atpakaļ pa ielu. “Un es jums pateikšu, kas man patik vislabāk, tas, ka jūlijā te viss noklust. Nams tukšs un miegains, visi prom, saprotat?” Viņš uzsita knipi, kad garām aizjoņoja taksometrs. “Tas ir *mans* atvaļinājums.”

“Bet vai jūs šeit ārā neizcepsieties?” Tieši to nebija varējis paciest mans atturīgais tēvs – viņas slieksmi iesaistīties sarunā ar viesmīlēm, šveicariem, sēcošiem večukiem ķīmiskajā tīrītavā. “Ziemā vismaz var uzvilkt otru mēteli...”

“Paklau, jūs ziemā strādājat par šveicaru? Es jums saku – ziemā ir *auksti*. Vienalga, cik jums mēteļu un cepuru. Jūs stāvat te ārā janvārī, februārī, un no upes pūš vējš? *Brrrr*.”

Es satraukts kodiju ikšķa nagu un raudzījos uz taksometriem, kas joņoja garām Goldija paceltajai rokai. Zināju, ka būs mokoši līdz pusdivpadsmitiem gaidīt pārrunas, un tur man vajadzēs vienīgi stāvēt klusu un neuzdot nevēlamus jautājumus. Man nebija ne jausmas, ko skolotāji mums paziņos, kad būs ievilinājuši mūs savā kabinetā; jau pats vārds “pārrunas” lika domāt par autoritatīvu personu sanāksmi, par apsūdzībām un pārkuma pilniem skatieniem, pat par iespējamu izslēgšanu no skolas pavisam. Ja es zaudētu stipendiju, tā būtu katastrofa; kopš tēva aiziešanas mēs bijām tukšinieki, tik tikko pietika naudas, lai samaksātu īri. Un, galvenais, es briesmīgi baidījos no tā, ka misters Bīmans kaut kādā veidā varētu būt uzzinājis, ka mēs ar Tomu Keiblu esam ielauzušies tukšās vasarnīcās, kad ciemojos pie viņa Longailendas Hemptonos. Es saku “ielauzušies”, kaut gan mēs neatmūķējām slēdzenes un nenodarījām nekādus postījumus (Toma māte bija nekustamo īpašumu māklere; mēs iekļuvām vasarnīcās, viņas birojā nočiepuši rezerves atslēgas). Lielākoties bijām vandījušies pa skapjiem un rakņājušies pa kumodēm, tomēr arī pievākuši šo un to: pa alus skārdenei no ledusskapja, dažas *Xbox* spēles, kādu *DVD* (“Denijs – ķēdessuns” ar Džetu Lī) un naudu, kopsummā ap deviņdesmit diviem dolāriem – saņurcītus piecniekus un desmitniekus no burkas virtuvē, sīknaudu no veļas mazgāšanas telpas.

Domājot par to, man ikreiz kļuva nelabi. Jau mēnešiem ilgi vairs nebiju ciemojies pie Toma un pūlējos iestāstīt sev, ka misters Bīmans nekādi nevar zināt, ka esam bijuši tajās vasarnīcās – kā gan viņš to varētu? –, tomēr mana iztēle nevaldāmi šaudījās apkārt paniskos

likločos. Biju apņēmies nenodot Tomu (lai gan nebiju nemaz tik drošs, ka viņš nav nodevis mani), bet tādējādi pats nonācu sprukās. Kā gan es biju varējis rīkoties tik mulķīgi? Ielaušanās ir noziegums; par to nonāk cietumā. Iepriekšējā naktī stundām ilgi biju mocījies nomodā, grozījies no vieniem sāniem uz otriem, vērojis, kā lietus šaltis nevienmērīgi sitas logā, un prātojis, ko atbildēt, ja man pajautās tieši acīs. Bet kā lai es aizstāvos, ja man nav ne jausmas, ko viņi zina?

Goldijs smagi nopūtās, nolaida roku un atmuguriski uz papēžiem pienāca pie manas mātes.

“Neticami,” viņš sacīja, gurdi paturēdams acīs ielu. “Soho esot plūdi, jūs jau būsiet dzirdējusi, vai ne, un Karloss stāstīja, ka pie ANO mītnes esot slēgtas dažas ielas.”

Es drūmi vēroju ļaužu straumi, kas ceļā uz darbu plūda ārā no pilsētas autobusa, nīgra kā sirseņu spiets. Varbūt mums ar māti būtu laimējies vairāk, ja mēs paietu vienu divus kvartālus uz rietumiem, taču mēs pazinām Goldiju pietiekami labi, lai zinātu, ka viņš apvainosies, ja dosimies ceļā uz savu roku. Tieši tajā mirklī – tik pēkšņi, ka mēs visi salēcāmies, – šķērsām pār ielu uz mūsu pusi slidēja taksometrs ar iedegtu spuldzīti, uzšļakstot gaisā ūdens vēdekli, kas smirdēja pēc kanalizācijas.

“Uzmanīgi!” iesaucās Goldijs, palēkdams sānis, kamēr taksometrs izarās cauri peļķēm un apstājās; tad viņš pamanīja, ka manai mātei nav lietussarga. “Pagaidiet,” viņš noteica un grasījās doties uz vestibulu pie pazaudētu un aizmirstu lietussargu kolekcijas, ko glabāja misiņa spainī pie kamīna un izdālāja lietainās dienās.

“Nē!” māte iesaucās, somā meklēdama savu mazo, raibi svītraino saliekamo lietussargu. “Nevajag, Goldij, man ir pašai...”

Goldijs uzlēca atpakaļ uz ietves malas un aizvēra taksometra durvis mātei aiz muguras. Tad pieliecās un pieklauvēja pie loga.

“Lai jums svētīta diena,” viņš sacīja.

III

MAN (DROŠI VIEN TĀPAT KĀ MUMS VISIEM) patīk uzskatīt sevi par cilvēku ar smalku uztveres spēju, un, rakstot šo visu, liels ir kārdinājums ņemt zīmuli un ietonēt ēnu, kas lēni izplešas mums virs galvas. Taču pret nākotni es biju akls un kurls; manas vienīgās un nospiedošās bažas bija pārrunas skolā. Biju piezvanījis Tomam, lai pastāstītu (čukstus, pa stacionāro telefonu, jo māte bija atņēmusi man mobilo), ka esmu uz laiku

izslēgts no skolas, bet viņš neizklausījās īpaši pārsteigts. “Paklau,” viņš mani pārtrauca, “neesi nu dumjš, Teo, neviens neko nezina, vienkārši turi savu sasodīto mēli aiz zobiem”; un, pirms paguvu bilst vēl kaut ko, viņš pateica: “Atvaino, man jāiet,” – un nometa klausuli.

Taksometrā mēģināju mazliet pavērt logu, lai ielaistu svaigu gaisu, bet tas neizdevās. Tur dvakoja tā, it kā aizmugures sēdekli kāds būtu mainījis pamperus vai aptaisījis un pēc tam pūlējies nomaskēt smaku ar gaisa atsvaidzinātāju, kura kokosriekstu smārds atgādināja iedeguma krēmu. Sēdekļi bija nospeķoti un salāpīti ar limlenti, amortizatorus tikpat kā nevarēja just. Ikreiz, kad pārbraucām pār kādu grambu, man noklabēja zobi – tāpat kā reliģiskie ķiņķēziņi, kas karājās pie atpakaļskata spoguļa: medaljoni, miniatūrs liks zobens, kas dancoja plastmasas ķēdītē, un turbānots, bārdains guru, kurš caururbjoši blenza uz aizmugures sēdekli, svētījot pacēlis plaukstu.

Parka avēnijas malās miera stājā slējās sarkanu tulpju rindas, kam joņojām garām. Uz manas dzirdes sliekšņa hipnotiski vijās un kvēloja Bolivudas pops, nogriezts līdz klusām, gandrīz neuztveramām gaudām. Kokos nupat sāka plaukt lapas. *D'Agostino* un *Gristedes* lielveikalu kurjeri stūma ratiņus, piekrautus ar pārtikas precēm; noskrējušās biznesa sievietes uz augstiem papēžiem rikšoja pa ietvēm, vilkdamas līdz negribīgus bērndārzniekus; uniformēts strādnieks slaucīja garkātainā liekšķerē atkritumus no rensteles; advokāti un biržas māklēri skatījās debēs, izstiepuši atvērtu plaukstu un raukdami pieri. Kamēr kratījāmies pa avēniju (māte izskatījās nelaimīga un krampjaini turējās pie rokbalsta), es lūkojos pa logu uz nomāktām darbdienu sejām (raižpilni ļaudis lietustumēteļos maļas drūmos baros pie krustojumiem, citi dzer kafiju no kartona krūzītēm un runā pa mobilajiem, zagligi skatīdamies apkārt) un visiem spēkiem pūlējos nedomāt par visiem nepatīkamajiem likteņa pavērsieniem, kas drīz var mani piemeklēt: dažiem pat bija sakars ar tiesu vai cietumu.

Taksometrs strauji un pēkšņi nogriezās Astondesmit sestajā ielā. Māte uzgrūdās man un satvēra manu delmu; un es redzēju, ka viņa ir nosvīdusi un bāla kā palags.

“Vai tev kļuvis nelabi?” es jautāju, uz mirkli aizmirsis savas ķibeles. Mātes bēdīgo, stingo sejas izteiksmi es pazinu pārlietu labi: lūpas cieši sakniebtas, piere spīdīga, acis stiklainas un lielas.

Viņa grasījās kaut ko teikt – bet piespieda plaukstu pie mutes, kad taksometrs ar rāvienu nobremzēja pie luksofora, pasviezdams mūs uz priekšu un tad ar sparū atgrūzdams ar muguru pret atzveltni.

“Pagaidi,” es sacīju, paliecos uz priekšu un pieklauvēju pie nospeļotās pleksistikla rūts; šoferis (sikhs ar turbānu galvā) pārsteigumā salēcās.

“Paklausieties,” es saucu caur režģi, “ir jau labi, mēs izkāpsim šeit, jā?”

Sikhs – atspīdēdams apgreznotajā atpakaļskata spogulī – nesatraucami raudzījās uz mani. “Jūs gribat apstāties te.”

“Jā, lūdzu.”

“Bet šī nav tā adrese, kuru jūs man nosaucāt.”

“Zinu. Bet derēs tepat.” Es atskatījos uz māti. Skropstu tuša bija izsmērējusies, viņa šķīta novītusi un vandījās pa somiņu, meklēdama maku.

“Vai viņai viss kārtībā?” šoferis šaubīdamies jautāja.

“Jā, jā, viss kārtībā. Mums tikai ir jāizkāpj, paldies.”

Māte drebošām rokām izvilka žūksnīti saņurcītu dolāru, kas izskatījās mitri, un izstūma tos caur režģi. Sikhs pasniedzās un sažņaudza tos sauļā (rezignēti novērsies), es izkāpu un pieturēju durvis mātei.

Māte sagrīļojās, sperdama soli uz ietves, un es satvēru viņu aiz delma. “Tev viss labi?” es bikli jautāju, kad taksometrs aizņojoja prom. Mēs atradāmies Piektās avēnijas augšgalā, pie savrupmājām ar fasādēm pret parku.

Viņa dziļi ievilka elpu, noslaucīja pieri un saspieda manu delmu. “Fū,” viņa izdvesa, ar plaukstu apvēdinādama seju. Piere bija spīdīga, acis vēl arvien mazliet aizmiglojušās; viņa atgādināja drusku izspūrušu jūras putnu, ko vējš aizpūtis nost no iecerētā kursa. “Atvaino, man vēl arvien dreb ceļi. Paldies Dievam, ka tikām ārā no tā taksometra. Viss būs labi, man tikai vajag svaigu gaisu.”

Uz vējainā ielas stūra ap mums plūda ļaudis: skolnieces formastērpos smējās un skrienot apmeta mums likumu, aukles stūma sarežģītas konstrukcijas ratiņus, kuros pa diviem un trim sēdēja bērni. Mums garām pagāja aizsargs tēvs, kurš izskatījās pēc advokāta un aiz rokas vilka sev līdzī dēlenu. “Nē, Breiden,” dzirdēju viņu sakām puisēnam, kurš pusskriešus centās turēties līdzī, “tā tu nedrīksti domāt, svarīgāk ir darīt tādu darbu, kurš tev *patīk*...”

Mēs pakāpāmies sānis, lai izvairītos no ziepjūdēns, ko apkopējs izgāza no spaiņa uz ietves pie sava nama.

“Saki man,” māte ierunājās, piespiedusi pirkstus pie deniņiem, “vai es tikai iztēlojos, vai arī tajā taksometrā *neticami*...”

“Smirdēja? Pēc *Hawaiian Tropic* losjona un zīdaiņu kakām?”

“Goda vārds,” viņa apvēdināja seju, “viss būtu bijis labi, ja ne tā nemitīgā apstāšanās un raustišanās. Es jutos lieliski, bet tad man pēkšņi uznāca.”

“Kāpēc tu nekad nepajautā, vai drikstētu sēdēt priekšā?”

“Tu runā taisni kā tavs tēvs.”

Es nokaunējies novērsos, jo arī pats biju saklausījis ieskanamies tēva kaitinošo, viszinīgo toni. “Ejam pāri uz Medisona avēniju un sameklējam kādu vietu, kur tev apsēsties,” es sacīju. Biju izsalcis kā vilks, un tur bija ātrās apkalpošanas restorāns, kurš man patika.

Taču viņa – gandrīz nodrebēdama acīmredzamā nelabuma uzplūdā – papurināja galvu. “Gaisu.” Noslaucīja skropstu tušas traipus zem acīm. “Gaišs ir tik labs.”

“Protams,” es piekritu mazliet par ātru, cenzdamies darīt viņai pa prātam. “Kā vien vēlies.”

Es ļoti centos izpatikt, bet māte – satricināta un apdullusi – tomēr uzķēra šo toni un vērīgi paraudzījās manī, mēģinādama uzminēt, ko es domāju. (Pateicoties gadiem ilgajai kopdzīvei ar tēvu, mēs bijām iemantojuši arī šo slikto ieradumu: mēģināt lasīt otra domas.)

“Kas ir?” viņa jautāja. “Vai tu gribi iet uz kādu noteiktu vietu?”

“Mm, nē, vispār jau ne,” es atbildēju, soli atkāpos un tramīgi paskatījos apkārt; lai gan man ļoti gribējās ēst, es nebiju tādā situācijā, lai kaut ko pieprasītu.

“Man tūdaļ viss būs labi. Tikai pagaidi mirklīti.”

“Varbūt...” Es mirkšķināju acis un nervozi minēju – ko viņa grib, kas viņu iepriecinātu? “Varbūt ejam pasēdēt parkā?”

Uzelpoju, kad viņa pamāja ar galvu. “Nu labi,” viņa teica tajā tonī, kuru es klusībā dēvēju par Mērijas Popinsas balsi, “bet tikai uz brītiņu, kamēr atvilkšu elpu,” – un mēs devāmies uz pāreju pie Septiņdesmit devītās ielas: gar dekoratīvi apcirptiem krūmiem barokālos toveros, gar masīvām, ar metālkalumiem rotātām namdurvīm. Gaisma bija izbalējusi līdz industriāli pelēkai nokrāsai, vējš bija smags kā tējkanas tvaiki. Pretējā ielas pusē pie parka mākslinieki uzstādīja savus stendus, ritināja vaļā audeklus, sprauda pie paliktņiem akvareļus ar Sv. Patrika katedrāles un Bruklinas tilta atainojumiem.

Mēs soļojām klusēdami. Man prātā virmoja paša nepatikšanas (vai bija piezvanīts arī Toma vecākiem? Kāpēc nebiju iedomājies viņam to pajautāt?), kā arī jautājums, ko ēst brokastīs, kad būs izdevies iemānīt māti restorānā (omleti ar šķiņķi un fritētiem kartupeļiem, klāt vēl bekona šķēli; viņa droši vien ņems to pašu, ko vienmēr, – rudzu grauzdiņu ar

plaucētām olām un tasi melnas kafijas), tāpēc es tikpat kā nevēroju, kurp mēs ejam, līdz apjēdzu, ka māte nupat ir kaut ko sacījusi. Viņa skatījās nevis uz mani, bet gan uz parku, un viņas sejas izteiksme atsauca man atmiņā slavenu franču filmu, kurai nezināju nosaukumu; apjukuši cilvēki tur staigāja pa vējainām ielām un daudz runāja, tomēr nešķita, ka viņi tiešām sarunājas cits ar citu.

“Ko tu teici?” es jautāju pēc dažiem mulsiem mirkļiem, pielikdams soli, lai tiktu viņai līdzi. “Laikam...?”

Māte satrūkās, it kā būtu piemirsusi, ka šeit esmu es. Baltais mētelis, plandīdams vējā, piešķīra viņai vēl vairāk līdzības ar garkājainu ibisu: it kā viņa grasītos izplest spārnus un aizlidot pār parku.

“Kas čerkst?”

“Ā.” Viņas sejā pavīdēja neizpratne, tad viņa papurināja galvu un īsi iesmējās savā asajā, bērnišķīgajā manierē. “Nē. Es teicu – *laika džerkste*.”

Savāds teiciens, taču es sapratu, ko viņa ar to domā, vismaz man šķita, ka saprotu: šermuļu mirklis sakaru pārrāvumā, pazudušas sekundes uz ietves kā izgaisuša laika žaga, daži kadri, kas izgriezti no filmas.

“Nē, nē, sunīt, es to saku tikai par šo apkaimi.” Viņa sabužināja man matus, likdama man greizi un pa pusei kautrīgi pasmaidīt: “sunītis” bija mana bērnišības iesauka, tā man vairs nepatika – tāpat kā matu bužināšana, tomēr, lai gan sakaunējies, es nopriecājos, redzēdams, ka viņai uzlabojies garastāvoklis. “Tā šeit notiek vienmēr. Kad atrodos šeit augšā, man vienmēr šķiet, ka atkal esmu astoņpadsmit gadus veca un nupat izkāpusi no autobusa.”

“Šeit augšā?” es šaubīdamies atkārtāju, ļaudams viņai saņemt manu roku savējā, ko citkārt nebūtu ļāvis. “Divaini.” Es zināju visu par mātes pirmo laiku Manhetenā, krietni tālu no Piektās avēnijas – lejā, B avēnijā, vienistabas dzīvoklītī virs bāra, kur pie namdurvīm nakšņoja bezpajumtnieki, bāra kautiņi izsprāga ārā uz ielas un kāda jukusi veča, vārdā Mo, norobežotā augšstāva kāpņu laukumīnā turēja divpadsmit nelegālus kaķus.

Māte paraustīja plecus. “Jā, bet šeit augšā viss vēl arvien ir tieši tāpat kā pirmajā dienā, kad to ieraudzīju. Laika tunelis. Lejas Ītsaida – nu, tu jau zini, kā ir tur lejā, mūždien kaut kas jauns, bet mani drīzāk pārņem Ripa van Vinkla sajūta, viss aizslīd aizvien tālāk prom. Dažreiz, kad pamodos no rīta, man šķita, ka naktī kāds ir atnācis un samainījis vietām veikalu fasādes. Vecie restorāni slēgti, kaut kāds modīgs jauns bārs tur, kur agrāk bija ķīmiskā tīrītava...”

Es godbijīgi klusēju. Pēdējās nedēļās viņai prātā bieži bija laika ritējums, varbūt tāpēc, ka tuvojās dzimšanas diena. *Esmu par vecu šiem krenčiem*, viņa bija teikusi pirms dažām dienām, kad mēs abi bijām pārmeklējuši dzīvokli, skatījušies zem dīvāna spilveniem, rakņājušies pa mēteļu un jaku kabatām, vākdami kopā siknaudu, lai varētu samaksāt kulinārijas veikala kurjeram.

Māte sabāza rokas mēteļa kabatās. “Šeit augšā ir stabilāk,” viņa teica. Lai gan tonis bija viegls, es saskatīju miglu viņas acīs; skaidrs, ka viņa bija gulējusi slikti manis dēļ. “Augšējais parks ir viena no nedaudzajām vietām, kur vēl var redzēt, kā pilsēta izskatījies deviņpadsmitā gadsimta deviņdesmitajos gados. Vēl arī Gramersijas parkā un daļā Vilidžas. Kad tikko biju ieradies Ņujorkā, es domāju, ka šajā apkaimē apvienojas Edīte Vortone, “Frenija un Zūijs” un “Brokastis “Tifanijā”.”

“Frenija un Zūijs” risinājās Vestsaidā.”

“Jā, bet es biju par dumju, lai to zinātu. Varu pateikt tikai vienu: šeit bija pavisam citādi nekā Lejas Īstsaidā, kur bezpajumtnieki dedzināja ugunsiskus atkritumu tvertnēs. Nedēļas nogales šeit augšā bija maģiskas – klaiņot pa muzeju, vienatnē klipatot riņķi pa Centrālparku...”

“Klipatot?” Daudz kas no viņas teiktā man šķita eksotisks, un “klipatot” izklausījās pēc kāda zirgaudzēšanas termina no viņas bērnības: varbūt tā tika dēvēti slinki auļi vai zirgu gaitas paveids starp lēniem un straujiem rikšiem.

“Ak, nu vienkārši slamstīties un blandīties, kā jau es mēdzu darīt. Ne graša naudas, caurumi zeķēs, visās maltītēs auzu putra. Tici vai ne, dažās nedēļas nogalēs es nācu uz šejieni *kājām*. Ietaupīju metro biļetes naudu mājupceļam. Tolaik kartīšu vietā vēl bija žetoni. Un, lai gan par ieeju muzejā ir jāmaksā? “Ieeja pret ziedojumu”? Toreiz es acīmredzot biju daudz nekaunīgāka vai varbūt viņiem vienkārši bija manis žēl, jo... Ak nē!” viņa noteica citādā tonī un apstājās kā zemē iemiesta, un es aizgāju dažus soļus tālāk, iekams to pamanīju.

“Kas ir?” Pagriezies atpakaļ. “Kas noticis?”

“Es kaut ko sajutu.” Viņa pacēla atvērtu plaukstu un paraudzījās debesīs. “Un tu?”

Tajā mirklī, kad viņa to pateica, gaisma šķita apdziestam. Debesis strauji satumsa ar katru sekundi vairāk; vējš šalca parka kokos, jaunās lapiņas vizēja maigas un dzeltenas uz melno mākoņu fona.

“Ak kungs, tas jau bija paredzams,” māte noteica. “Tūliņ sāks gāzt.” Izstiepusi kaklu, viņa paskatījās uz ziemeļiem. Ielā neredzēja nevienu taksometru.

Es atkal satvēru viņas roku. “Nāc,” es aicināju, “mums labāk veiksies otrā pusē.”

Pie gājēju pārejas mēs nepacietīgi nogaidījām pēdējos sarkanās gaismas mirkškus. Papīru driskas virpuļoja gaisā un vēlās prom pa ielu. “Re, tur nāk taksometrs,” es sacīju, raudzīdamies augšup pa Piekto avēniju, un vēl nebiju pabeidzis teikumu, kad kāds biznesmenis ar paceltu roku pieskrēja pie ietves malas, un taksometra spuldzīte nodzisa.

Pretējā ielas pusē mākslinieki steidzās apsegt gleznas ar plastikāta plēvēm. Kafijas pārdevējs vēra ciet pārvietojamā kioska slēgus. Mēs metāmies pār ielu, un, līdzko tikām pretējā pusē, man uz vaiga sašķīda liela lietussargs. Šur tur uz asfalta uzplauka brūni apli – desmit centu monētas lielumā, ar lielām atstarpēm.

“Ak, *velns!*” māte iesaucās un rakājās pa somiņu, meklējama niecīgo lietussargu, ar kuru tik tikko pietika vienam cilvēkam, kur nu vēl diviem.

Un tad sākās: vējš svieda slīpas, aukstas lietussargus, platas brāzmas ieklupa koku galotnēs un plivināja auduma nojumes pretējā ielas pusē. Māte pūlējās atvērt smieklīgo lietussargu, taču bez īpašām sekmēm. Ļaudis uz ielas un parkā turēja virs galvas avīzes un portfeļus, skrēja augšup pa kāpnēm uz muzeja portiku – vienīgo vietu, kur šeit patverties no lietussarga. Un kaut kas svinīgs un laimes pilns jautās tajā, kā mēs abi steidzāmies augšup pa kāpnēm zem trūcīgā, koši svītrainā lietussarga, aši, aši, aši, jādudien, it kā mēs bēgtu no kaut kā briesmīga, nevis skrietu tam taisni rokās.

IV

MANA MĀTE PIEDZĪVOJA TRĪS svarīgus notikumus, pēc tam kad ar autobusu no Kanzasas bija ieradies Ņujorkā, bez draugiem un būtībā bez graša pie dvēseles. Pirmais notikums bija tas, ka fotoaģents, vārdā Deivids Džo Pikerings, pamanīja viņu apkalpojam galdiņus kādā Vildžas kafejnīcā: novājējušu pusaudzi *Doc Martens* zābakos un labdarības bodītē pirktās drēbēs, ar bizi pār muguru, tik garu bizi, ka pati varēja uz tās apsēties. Kad viņa atnesa aģentam kafiju, viņš piedāvāja septiņsimt un pēc tam tūkstoš dolāru, lai viņa aizstātu meiteni, kura nebija ieradies darbā uz kataloga fotosesiju turpat pretējā ielas pusē. Aģents norādīja uz ģērbtuves furgonu un dekorācijām, kas tika uzstādītas Šeridanskvēra parkā, noskaitīja naudaszīmes un nolika tās uz letes. “Dodiet

man desmit minūtes,” viņa sacīja; atnesa brokastis atlikušajiem klientiem, pakāra priekšautu uz vadža un aizgāja.

“Es biju tikai preču kataloga modele,” māte vienmēr centās paskaidrot citiem, ar to gribēdama sacīt, ka nekad nav strādājusi žurnāliem vai modes skatēm, bet gan bijusi modele vienīgi lielveikalu brošūrām, kurās tiek piedāvāts lēts apģērbs jaunām meitenēm Misūri un Montānā. Viņa teica, ka dažreiz tas bijis jautri, tomēr lielākoties nepavisam: peldkostīmi janvārī, drebinoties no gripas; tvīds un vilnas audumi vasaras tveicē, stundām ilga svišana mākslīgās rudens lapās, kamēr studijas ventilators pūš virsū karstu gaisu un ik pa brīdim klāt pieskrien grimētājs, lai aizpūderētu sviedrus nost no sejas.

Taču tajos gados, pozējot un tēlojot studenti – divatā un trijatā stīvi stāvēt mākslīgās koledžas dekorācijās un spiežot pie krūtīm grāmatas –, viņai izdevās sakrāt pietiekami daudz naudas, lai patiešām iestātos koledžā: studēt mākslas vēsturi Ņujorkas Universitātē. Pirmo dižo gleznu viņa ieraudzīja tikai astoņpadsmit gadu vecumā, pārcēlusies uz Ņujorku, un alka atgūt zaudēto laiku – “tīrā svētlaime, ideālā paradīze”, viņa sacīja, līdz kaklam ierakusies mākslas grāmatās, pētīdama vienus un tos pašus vecos diapozitīvus (Manē, Vijāru), līdz sāka migloties redze. (“Tas ir traki,” viņa teica, “bet es būtu absolūti laimīga, ja visu atlikušo dzīvi varētu sēdēt un raudzīties uz vienu un to pašu pusduci gleznu. Nevaru iedomāties labāku veidu, kā zaudēt prātu.”)

Viņas otrais svarīgais notikums Ņujorkā bija iestāšanās koledžā – viņai droši vien vissvarīgākais. Un, ja nebūtu trešā notikuma (iepazīšanās un apprecēšanās ar manu tēvu – šis notikums nebija tik veiksmīgs kā pirmie divi), viņa gandrīz noteikti būtu ieguvusi maģistra grādu un sāktu rakstīt doktora disertāciju. Ikreiz, kad atlika dažas stundas laika sev pašai, viņa devās taisnā ceļā uz Frika muzeju, *MoMa* vai *Metro*poles mākslas muzeju – un tāpēc, kad stāvējām zem muzeja pilošā portika, raudzīdamies pār dūmakaino Piekto avēniju, un pa ielu lēkāja baltas lietussargus, es nejutos pārsteigts, kad viņa izpurināja lietussargu un ierosināja: “Varbūt ejam iekšā un drusku paskatāmies, līdz beigsies lietus?”

“Hm...” Vispār es gribēju brokastis. “Nu labi.”

Māte ieskatījās pulkstenī. “Nebūs ne vainas. Taksometru mēs šobrīd nedabūsim tik un tā.”

Viņai bija taisnība. Tomēr mani joprojām mocīja izsalkums. *Kad mēs beidzot ēdīsim?* – es nīgri domāju, sekodams viņai augšup pa kāpnēm. Pēc pārrunām ar skolotājiem viņa droši vien būs tik nikna, ka nemaz

nevedīs mani pusdienās, man būs jābrauc mājās un jāiztiek ar bļodiņu brokastu pārslu vai ko tamlīdzīgu.

Taču muzejā vienmēr bija kā brīvdienā, un, kad bijām iegājuši iekšā un visapkārt skanēja priecīgā tūristu kņada, es sajutos savādi izolēts no visa, kas vēl varētu būt krājumā šai dienai. Lielajā zālē valdīja troksnis un dvakoja pēc mitriem mēteļiem. Garām aiztipināja salijušu, gados vecu aziātu pūlītis, sekodams gidei, kura izskatījās nevainojami kā lidmašīnas stjuarte; pie garderobes bariņā sačukstējās lietus izmērcētas gaidas; līdzās informācijas letei stāvēja rinda karaskolas kadetu pelēkos formas-tērpos, noņēmuši formas cepures, salikuši rokas aiz muguras.

Mani – lielpilsētas bērnu, allaž ieslēgtu dzīvokļa sienās, – muzejs interesēja galvenokārt savu milzīgo apmēru dēļ: pils, kurā telpas turpinās bezgalīgi un kļūst jo tukšākas, jo tālāk pa tām aizej. Daži pamestie guļamkambari un ar auklu norobežotās viesistabas Eiropas daiļamatniecības nodaļas dziļumos šķita snaužam burvestības varā, it kā tur neviens nebūtu spēris kāju jau simtiem gadu. Kopš biju sācis patstāvīgi braukt ar metro, man ļoti patika vienatnē doties uz muzeju un klejot pa to, līdz apmaldījos, iegāju aizvien tālāk galeriju labirintā un dažreiz attapos aizmirstās, ar bruņutērpiem un porcelānu pilnās zālēs, ko vēl nekad nebiju redzējis (un ko citās reizēs vairs nespēju atrast).

Stāvēdams aiz mātes rindā pie kases, atgāzu galvu un raudzījos uz milzīgo griestu kupolu divus stāvus augstāk: ja skatījos pietiekami cieši, dažreiz radās sajūta, ka es lidinos tur augšā kā spalviņa, – šis agrās bērnības triks pamazām izbalēja, kad kļuva vecāks.

Tikmēr māte – ar sarkanu degunu, aizelsusies no straujā skrējiena lietū – meklēja maku. “Kad būsīm izstaigājušies, es varbūt iegriezīšos muzeja veikaliņā,” viņa teica. “Nešaubos, ka mazāk par visu Matilde vēlas mākslas grāmatu, tomēr diez vai viņa varēs daudz kurnēt par to, neizklausīdamās pēc muļķes.”

“Ūja!” es sacīju. “Dāvana Matildei?” Matilde bija mākslas redaktore reklāmas aģentūrā, kur strādāja mana māte; viņa bija franču audumu importēšanas magnāta meita, jaunāka par manu māti, bēdīgi slavēta ar savu pedantismu, spējīga sarīkot skandālu, ja transporta serviss vai piegādes grafiks neatbilda viņas prasībām.

“Jā.” Māte klusēdama sniedza man košļājamās gumijas plāksnīti, ko es pieņēmu, un iemeta paciņu atpakaļ somā. “Tas tak Matildei ir galvenais – rūpīgi izraudzītai dāvanai nav jābūt dārgai, ideāla būtu lēta papīrprese no krāmu tirdziņa. Manuprāt, tas būtu fantastiski, ja vien kādam no mums pietiktu laika aizbraukt uz centru un izķemmēt krāmu

tirgu. Pērn, kad bija Prū kārta... Viņa krita panikā, pusdienlaikā aizskrēja uz *Saks* veikalu un beigu beigās no savas kabatas piemeta vēl piecdesmit dolārus mūsu iedotajai naudai, lai nopirktu saulesbrilles, šķiet, *Tom Ford*, un pēc tam Matildei par visu vari vēl vajadzēja izmest jociņu par amerikāņiem un viņu patēriņa kultūru. Prū pat nav amerikāniete, viņa ir austrāliete.”

“Vai tu apspriedi to ar Serdžo?” es jautāju. Serdžo – reti birojā, toties bieži dzeltenajā presē kopā ar tādiem ļaudīm kā Donatella Versače – bija multimiljonārs, kuram piederēja aģentūra, kur strādāja mana māte; “apspriest kaut ko ar Serdžo” bija apmēram tas pats, kas pajautāt: “Kā rīkotos Jēzus?”

“Serdžo priekšstats par mākslas grāmatu ir Helmutš Ņūtons vai varbūt tā kafijgaldiņa grāmata, ko nesen publicēja Madonna.”

Grasījos vaicāt, kas ir Helmutš Ņūtons, taču tad iedomājos kaut ko labāku. “Kāpēc tu neuzdāvēni viņai metro kartīti?”

Māte nobolija acis. “Tici man, tas būtu lietderīgi.” Nesen darbā bija izcēlies tracis, kad Matildes mašīna iekļuva sastrēgumā un viņa palika uz vietas pie kādas juveliera darbnīcas Viljamsburgā.

“Teiksim – anonīmi. Atstāj to uz viņas rakstāmgalda – vecu kartīti, bez kredīta. Vienkārši lai paskatītos, ko viņa darīs.”

“Es varu tev pateikt, ko viņa darīs,” māte sacīja, iestumdama pa kases lodziņu savu muzeja pastāvīgās apmeklētājas apliecību. “Atlaidīs savu asistenti un droši vien arī pusi no producentiem.”

Reklāmas aģentūra, kurā strādāja māte, specializējās dāmu aksesuāru jomā. Nervozās un drusku ļaunīgās Matildes uzraudzībā māte visu dienu vērtēja fotogrāfijas, kurās kristāla auskari mirdzēja mākslīga brīvdienu sniega kupenās un krokodilādas somiņas – nevēriģi atstātas tukšu limuzīnu aizmugures sēdekļi – zaigoja debešķīgas gaismas oreolā. Darbs mātei padevās labi, viņa labprātāk strādāja aiz fotokameras, nevis tās priekšā, un es zināju, kā viņa priecājas, ieraudzīdama savu veikumu uz plakātiem metrostacijās vai uz reklāmas ekrāniem Taimskvērā. Taču, par spīti ārējam spožumam (šampanieša brokastis, dāvanu maisiņi no *Bergdorf*), darba stundas bija garas, un pašā kodolā slēpās tukšums, kas – es zināju – skumdināja māti. Patiesībā viņa vislabprātāk būtu atsākusi studijas, bet mēs abi, protams, zinājām, ka uz to tikpat kā nav izredžu – tagad, kad mūs pametis mans tēvs.

“Nu tā.” Māte novērsās no kases lodziņa un sniedza man muzeja piespraudi. “Palidzi man paturēt acis laiku, labi? Izstāde ir ļoti plaša,” viņa norādīja uz afixu – *PORTRETS UN KLUSĀ DABA: ZIEMEĻU MEISTARDARBI*

NO ZELTA LAIKMETA, “un šajā reizē mēs nepagūsim apskatīt visu, bet ir dažas lietas...”

Viņas balss padzisa, kamēr sekoju viņai augšup pa lielajām kāpnēm, svārstīdamies starp prātīgo nepieciešamību palikt viņas tuvumā un tieksmi atpauzēt par dažiem soļiem, lai izliktos, ka neesmu šeit kopā ar viņu.

“Neciešami, ka tam visam tā jāskrien cauri,” māte sacīja, kad kāpņu augšgalā panācu viņu, “tomēr šāda izstāde tik un tā ir jāapmeklē divas vai trīs reizes. Šeit ir “Anatomijas stunda”, un tā mums noteikti jāredz, bet visvairāk es gribu apskatīt vienu mazu, retu gleznu, kuras autors bija Vermēra skolotājs. Visdzišākais vecmeistars, par kuru tu nekad neesi dzirdējis. Arī Fransa Halsas gleznas ir svarīgas. Halsu tu taču zini, vai ne? “Jautro dzērāju”? Un tos nabagmājas pārvaldniekus?”

“Zinu,” es vilcinādamies atbildēju. No viņas nosauktajām gleznām es pazinu vienīgi “Anatomijas stundu”. Izstādes afišā bija ietverts šīs gleznas fragments: bāla miesa, vairākas melnā nokrāsas, alkoholiķiem līdzīgi ķirurgi ar sasarkušām acīm un sarkaniem deguniem.

“Mākslas pamata līmenis,” māte sacīja. “Ejam pa kreisi.”

Augstāvē valdīja ledains aukstums, un mati man vēl bija mitri no lietus. “Nē, nē, uz šejieni.” Māte satvēra mani aiz piedurknes. Ceļš uz izstādi bija sarežģīts, un, kamēr klidām pa ļaužu pilnajām galerijām (spraucāmiešiem cauri pūļiem, nogriezāmiešiem pa labi, nogriezāmiešiem pa kreisi, gājām atpakaļ pa labirintiem ar mulsinošām norādēm un plānojumu), negaidītās vietās ik pa brīdim parādījās lielas, drūmas “Anatomijas stundas” reprodukcijas, drūmi ceļa rādītāji, tas pats vecais liķis ar nodirāto roku, apakšā sarkanās bultiņas: *Operāciju zāle – uz šejieni*.

Mani pārāk nesajūsmināja izredzes aplūkot neskaitāmas gleznas, kurās dīki stāv holandieši tumšās drānās, un, kad iegājām pa stikla durvīm, no plašo telpu atbalsim nokļūdami paklāju slāpētā klusumā, es sākumā nospriedu, ka esam nonākuši nepareizajā zālē. Sienas kvēloja siltā, nespodrā krāšņuma dūmakā, senatnīgumam raksturīgajā samtainumā; bet nākamajā mirklī viss sadalījās, pārvērdamies skaidrībā, krāsās un dzidrā ziemeļu gaismā, portreti, interjeri, klusās dabas, dažas mazītiņas, citas majestātiskas; dāmas ar laulātajiem draugiem, dāmas ar klēpja suniņiem, vientulīgas daiļavas izšuvumiem rotātos tērpos un grezni vienpatņi tirgoņi dārgakmeņos un kažokādās. Savandīti mielasta galdi, piemētāti ar nomizotiem āboliem un valriekstu čaumalām; draņģi gobelēni un sudrabs; optiskas ilūzijas ar rāpojošiem kukaiņiem un svītrainiem ziediem. Un, jo tālāk mēs gājām, jo neparastākas un skais-tākas kļuva gleznas. Nomizoti citroni, miza mazliet sacietējusi pie naža

asmens, pelējuma plankuma zaļganīgā ēna. Gaismas pieskāriens pustukšas vīna glāzes malai.

“Tā patik arī man,” māte nočukstēja, nostājusies man blakus pie nelielas un visai rēgainas klusās dabas: balts tauriņš uz tumša fona lidiņās virs sarkaniem augļiem. Fonam – sulīgā šokolādes melnā tonī – piemita daudznozīmīgs siltums, kas vedināja domāt par pilniem pieliekamajiem kambariem un vēsturi, par laika ritējumu.

“Viņi, tie holandiešu gleznotāji, nudian prata apstrādāt šo šauro jomu – briedumu, kas nemanāmi pāriet puvumā. Auglis ir perfekts, bet ilgi tāds nepaliks, drīz tas būs pagalam. Un, paskaties, sevišķi šeit,” viņa pasniedzās man pār plecu un zīmēja ar pirkstu gaisā, “ši vieta – tauriņš.” Spārna apakšpuse bija tik pūderīga un maiga, ka šķita – krāsa izsmērēsies, ja viņa tai pieskarsies. “Cik skaisti viņš to izspēlē. Nekustīgums ar tikko jaušamām kustīguma trīsām.”

“Cik laika viņam vajadzēja, lai to uzgleznotu?”

Māte, stāvējusi man drusku par tuvu, atkāpās, lai aplūkotu gleznu, – nemanīdama muzeja uzraugu, kura uzmanību bija piesaistījusi un kurš, zelēdamas košļeni, cieši blenza uz viņas muguru.

“Nu, holandieši izgudroja mikroskopu,” viņa teica. “Tie bija juvelieri, lēcu slīpētāji. Viņi vēlas, lai viss ir pēc iespējas detalizēts, jo pat vissīkākajai lietai ir sava nozīme. Ikreiz, kad tu klusajā dabā redzi mušas vai citus kukaiņus – vai novītušu ziedlapu, melnu plankumiņu uz ābola –, gleznotājs sūta tev slepenu ziņu. Viņš saka tev, ka nekas dzīvs nepastāv ilgi – viss ir pārejošs. Nāve dzīvē. Tāpēc jau klusās dabas sauc par *natures mortes*. Varbūt visā šajā skaistumā un ziedu plaukumā tu sākumā nepamani mazo puvuma plankumiņu. Bet, ja paskaties tuvāk, – tur tas ir.”

Es pieliecos, lai izlasītu paskaidrojumu, diskrētiem burtiem nodrukātu uz sienas, un tas informēja mani, ka gleznotājs – Adriāns Korte, dzimšanas un nāves datums nezināms – dzīves laikā nav guvis ievērību un viņa darbi palikuši nezināmi līdz pat 20. gadsimta 50. gadiem. “Mammu,” es sacīju “vai redzēji šo?”

Taču viņa jau bija aizgājusi tālāk. Telpas bija aukstas un klusas, ar pazeminātiem griestiem, bez lielās zāles plašumiem un skaļajām atbalstīm. Lai gan izstādei bija mērens daudzums apmeklētāju, tai tomēr piemita upes attekas rāmais likloču ritējums, tāds kā vakuumā ieslēgts miers: garas nopūtas un teatrālas izelpas kā studentu pilnā telpā, kur notiek eksāmens. Gāju nopakaļ mātei, kura devās no viena portreta pie nākamā daudz ātrāk, nekā parasti mēdza staigāt pa izstādēm, no ziediem pie kāršu galdiņiem un tālāk pie augļiem, ignorējot daudzas

gleznas (mūsu ceturto sudraba krūku vai nomedīto fazānu), un bez vilcināšanās nogriezās pie citām. (“Piemēram, Halss. Dažreiz viņš ir tik banāls ar visiem tiem dzērājiem un meičām, bet, kad nu viņš trāpa, tad *trāpa*. Nekādas knibināšanās un precizitātes, viņš strādā ar svaigu krāsu uz svaigas krāsas, triepiens pēc triepiena, tas viss ir tik ātri. Sejas un rokas atainotas patiešām lieliski, viņš zina, ka tieši tās piesaista aci, bet paraugies uz drānām – tik vaļīgas, gandrīz tikai ieskicētas. Paskaties, cik atvērts un mūsdienīgs darbs ar otu!”). Mēs pavadījām kādu brīdi pie Halsu gleznotā portreta, kurā bija attēlots zēns ar galvaskausu rokā (“Nedusmojies, Teo, bet kā tev šķiet – ko viņš atgādina? Kādu,” viņa paraustīja matus man pakausī, “kuram derētu apcirpt matus?”), un arī pie diviem lieliem Halsu portretiem ar dzīrojošiem virsniekiem; māte paskaidroja, ka šīs gleznas esot ļoti, ļoti slavenas un esot atstājušas milzīgu ietekmi uz Rembrantu. (“Halsu mīlēja arī van Gogs. Viņš kaut kur raksta par Halsu: *Fransam Halsam ir ne mazāk par divdesmit deviņām melnā nokrāsām!* Vai varbūt par divdesmit septiņām?”) Es sekoju viņai kā apreibis, juzdams, kā pazūd laiks, priecādamies par to, cik ļoti viņa ir aizrāvusies un nemanā, kā lido minūtes. Šķita, ka mūsu pusstunda jau gandrīz ir beigusies; tomēr man gribējās dikoties un novērst viņas uzmanību, bērnišķīgi cerot, ka laiks aizritēs nemanāmi un mēs neglābjami nokavēsīm pārrunas skolā.

“Un Rembrants,” māte sacīja. “Visi vienmēr apgalvo, ka šī glezna liecinot par saprātu un apgaismību, par zinātnisko pētījumu rītausmu un tā tālāk, bet mani biedē tas, cik pieklājīgi un oficiāli viņi visi izskatās, drūzmēdamies ap morga galdu kā ap bufeti kokteiļvakarā. Lai gan,” viņa norādīja turp, “vai redzi tos divus apmulsušos vīrus aizmugurē? Tie neskatās uz liķi – tie skatās uz *mums*. Uz tevi un mani. It kā redzētu mūs stāvam savā priekšā – divus cilvēkus no nākotnes. Satrūkušies. “Ko *jūs* te darāt?” Ļoti naturalistiski. Toties,” viņa ar pirkstu zīmēja gaisā liķa aprises, “liķis nebūt nav uzgleznots pārāk dabiski, ja ieskaties. Tas izstaro savādu gaismu, redzi? Gandrīz vai citplanētieša autopsija. Redzi, kā izgaismotas sejas vīriešiem, kuri lūkojas lejup uz to? It kā tam būtu pašam savs gaismas avots? Halss glezno ar šo radioaktīvo toni, jo grib piesaistīt tam mūsu skatienu – lai tas burtiski ielēktu mums acīs. Un šeit,” viņa norādīja uz nodirāto roku, “vai redzi, kā viņš piesaista tai uzmanību, uzgleznodams to tik lielu, neproporcionālu ķermenim? Pat ir pagriezis to otrādi, tāpēc ikšķis ir nepareizajā pusē, redzi? Tā nebūt nav kļūda. Rokai ir novilkta āda – to mēs pamanām uzreiz kā kaut ko nepareizu –, bet, šādi pagriezdams ikšķi, viņš liek visam izskatīties *vēl* nepareizāk,

to mēs uztveram neapzināti, pat ja nemākam aprakstīt vārdos, tas ir kaut kas patiešām aplams, tas izjauc kārtību. Ļoti smalks paņēmiens.” Mēs stāvējām aiz Āzijas tūristu bariņa, aiz tik daudzām galvām, ka es tikpat kā neredzēju gleznu, taču tas mani pārāk neuztrauca, jo es biju ieraudzījis to meiteni.

Ari viņa bija ieraudzījusi mani. Bijām nopētījuši viens otru, stāigādami pa galerijām. Es pat lāgā nezināju, kas viņā tik interesants, jo viņa bija jaunāka par mani un izskatījās mazliet dīvaini – pavisam citādi nekā tās meitenes, kurās es parasti iemilējos, vēsas, nopietnas skaistules, kuras skolas gaitenī veltīja visiem nicīgus skatienus un gāja uz randiņiem ar lielajiem pušiem. Šai meitenei bija koši rudi mati, kustības straujas, seja ar asiem vaibstiem un savādi šķelmīgu izteiksmi, acis neparastā krāsā – zeltaini brūnas kā medus bites. Un, lai gan viņa bija pārāk tieva, ar kaulainiem elkoņiem, savā ziņā gandrīz neizskatīga, viņai tomēr piemita kaut kas tāds, no kā man pakrūtē iemetās trīsas. Rokā viņa šūpoja nobružātu flautas futrāli, kas pa reizei atsitās pret stilbu, – lielpilsētas bērns? Ceļā uz mūzikas nodarbību? Varbūt ne, es nodomāju un no aizmugures apmetu viņai likumu, sekodams mātei uz nākamo galeriju; meitene bija ģērbusies diezgan neizteiksmīgi, priekšpilsētas stilā; droši vien tūriste. Taču kustības viņai bija drošākas nekā vairumam meiteņu, kuras pazinu; un viltīgais, mierīgais skatiens, ko viņa man pārlaida, iedama garām, padarīja mani traku.

Gāju nopakaļ mātei, tikai pa pusei pievērsdams uzmanību tam, ko viņa saka, bet tad viņa apstājās pie kādas gleznas tik pēkšņi, ka es gandrīz uzskrēju viņai virsū.

“Ak, atvaino!” viņa teica, neskatīdamās uz mani, un pakāpās atpakaļ, dodama vietu. Viņas seja izskatījās tā, it kā pret to kāds būtu pavērsis gaismekli.

“Ši ir tā, par kuru es stāstīju,” viņa sacīja. “Vai nav satriecoša?”

Piešķiebu galvu uz mātes pusi kā uzmanīgs klausītājs, kamēr mans skatiens aizklīda atpakaļ pie meitenes. Viņu pavadīja jocīgs sirmgalvis, radnieks, spriežot pēc asajiem vaibstiem, varbūt vectēvs: sīkrūtains mētelis, garas, šauras šņorkurpes, spīdīgas kā stikls. Acis tuvu kopā, deguns kā putna knābis; viņš kliboja – patiesībā viss augums bija sasvēries uz vienu pusi, viens plecs augstāks par otru; un, ja viņš būtu sakumpis vēl vairāk, tas jau izskatītos pēc kupra. Tomēr viņam tik un tā piemita zināma elegance. Un viņš acīm redzami dievināja meiteni – tik likšms un draudzīgs viņš kliboja tai līdzās, rūpīgi skatīdamies, kur liek kāju, piešķiebis galvu uz viņas pusi.

“Šī ir, var teikt, pirmā glezna, kuru es iemīloju pa īstam,” sacīja māte. “Tu neticēsi, taču tās reprodukcija bija grāmatā, kuru es bērniībā vienmēr ņēmu no bibliotēkas. Sēdēju uz grīdas pie savas gultas un stundām ilgi skatījos uz to kā noburta – tas mazais knauķis! Un patiesībā ir gluži neticami, cik daudz var uzzināt par gleznu, daudz laika pavadot pie reprodukcijas, pat ja reprodukcija nav ļoti laba. Es sāku ar to, ka iemīloju šo putnu, kā varētu iemīlot mājdzīvnieku vai tamlīdzīgi, bet beigās jau milēju veidu, kādā tas ir uzgleznots.” Viņa iesmējās. “Tajā pašā grāmatā bija arī “Anatomijas stunda”, taču no tās es briesmīgi baidījos. Tūdaļ aizcirtu grāmatu, ja nejauši gadījās atvērt to lappusi.”

Meitene un vecais vīrs bija apstājušies mums līdzās. Es samulsis pieliecos tuvāk un aplūkoju gleznu. Tā bija maza, vismazākā visā izstādē un arī visvienkāršākā: dzeltens ciglītis uz vienkārša, palsa fona, un putna kāja, tieva kā zariņš, piekēdēta pie laktas.

“Viņš bija Rembranta skolnieks un Vermēra skolotājs,” māte paskaidroja. “Un šī mazā glezniņa patiesībā ir iztrūkstošais posms starp viņiem abiem – šī dzidrā, tīrā dienas gaisma rāda, kur Vermērs atradis īpašības savai gaismai. Protams, bērniībā es neko nezināju par šīs gleznas vēsturisko nozīmi, un tā mani arī neinteresēja. Taču tā pastāv.”

Pakāpos atpakaļ, lai redzētu labāk. Vienkāršs un lietišķs mazs radījums bez jebkādas sentimentalitātes; un kaut kas šajā akurātajā, kompaktajā veidolā – gaišums, možā, vērīgā izteiksme – atsauc man atmiņā mātes bērniības fotogrāfijas: tajās viņa izskatījās kā putniņš ar tumšu galviņu un mierīgu skatienu.

“Tā bija slavena tragēdija Holandes vēsturē,” māte sacīja. “Tika nopostīta liela daļa pilsētas.”

“Ko?”

“Delftas katastrofā. Tajā gāja bojā Fabritiuss. Vai dzirdēji, kā pirmīt skolotāja stāstīja par to bērniem?”

Es biju dzirdējis. Tajā telpā atradās baisu ainavu trio, ko gleznojis mākslinieks, vārdā Egberts van der Pūls, atšķirīgi skati uz vienu un to pašu gruzdošo postažu: nodegušu māju krāsmatas, vējdzirnavas ar saplosītiem spārniem, dūmainajās debesīs riņķo vārnas. Oficiāla izskata dāma skaļi klāstīja vidusskolēnu grupai, ka 17. gadsimtā Delftā eksplodējusi šaujampulvera fabrika un šo gleznotāju tik neatlaidīgi mocījusi un sāpinājusi šīs pilsētas nopostīšana, ka viņš gleznojis to atkal un atkal.

“Lūk, un Egberts bija Fabritiusa kaimiņš, pēc pulvera eksplozijas viņš zaudēja prātu, vismaz man tā izskatās, bet Fabritiuss gāja bojā un viņa darbnīca nodega. Kopā ar gandrīz visām viņa gleznām, izņemot šo.”

Šķita, māte gaida, ka es kaut ko teikšu, bet, kad klusēju, viņa turpināja: “Fabritiuss bija viens no sava laika dižākajiem gleznotājiem – vienā no dižākajiem glezniecības laikmetiem. Ļoti, ļoti slavens savā laikā. Skumji, ka no viņa veikuma saglabājās varbūt tikai piecas vai sešas gleznas. Viss pārējais ir zudis – viss, ko viņš jebkad uzgleznojis.”

Meitene ar vectēvu klusi grozījās tepat blakus, klausīdamies manas mātes stāstītājā, un es jutos neērti. Novērsos un pēc tam – nespēdams pretoties – atkal paskatījos uz viņiem. Abi stāvēja ļoti tuvu, tik tuvu, ka es būtu varējis pastiept roku un pieskarties viņiem. Meitene bikstīja vecā vīra delmu, raustīja viņu aiz piedurknes, vilka aiz rokas, lai kaut ko iečukstētu viņam ausī.

“Vismaz, ja gribi zināt manas domas,” māte sacīja, “ši ir visneparastākā glezna visā izstādē. Fabritiuss skaidri parāda kaut ko tādu, ko ir atklājis pats un ko pirms viņa nezināja neviens gleznotājs pasaulē – pat Rembrants ne.”

Ļoti klusu – tik klusu, ka es tik tikko saklausīju, – meitene nočukstēja: “Tam visu mūžu bija jādzīvo šādi?”

Es biju prātojis par to pašu: pievažotā kājiņa, ķēde, tas bija šausmīgi; vectēvs atbildot kaut ko nomurmināja, bet mana māte (kura šķita viņus nemaz nemanām, kaut gan viņi stāvēja tieši mums blakus) pakāpās atpakaļ un teica: “Tik noslēpumaina glezna, tik vienkārša. Bezgala maiga – aicināt aicina pieiet pavisam tuvu, vai ne? Visi tie beigtie fazāni pirmīt, un nu šī dzīvā radibiņa.”

Atļāvos vēlreiz slepus paraudzīties uz meitenes pusi. Viņa stāvēja uz vienas kājas, gurnu izvīrējusi sānis. Tad – pilnīgi negaidīti – pagriezās un ieskatījās man acīs; mulsumā nodrebot sirdij, es novērsos.

Kā viņu sauca? Kāpēc viņa nebija skolā? Biju mēģinājis saburtot uz flautas futrāļa uzšņāpto vārdu, taču, pat ja pieliecos tik tuvu, cik vien uzdriksstējos, tik un tā nespēju atšifrēt treknās, smailās marķiera švikas, līdzīgas grafiti rakstiem uz metro vagona sāniem. Uzvārds bija īss, tikai četri vai pieci burti; pirmais izskatījās kā R – vai varbūt P?

“Protams, cilvēki mirst,” māte patlaban sacīja. “Bet tik sirdi pļoši un nevajadzīgi ir tas, kā mēs zaudējam *lietas*. Tīrās nevērības dēļ. Ugunsgrēkos, karos. Partenons tika izmantots par municijas noliktavu. Man šķiet, ka viss, ko mums izdodas izglābt no vēstures, ir brīnums.”

Vectēvs bija aizgājis tālāk, dažu gleznu atstatumā; bet meitene kavējās dažus soļus aiz viņa un ik pa brīdim atskatījās uz mums ar māti. Skaista āda: pienbalta, delmi kā marmorā kalti. Viņa neapšaubāmi izskatījās sportiska, lai gan pārāk bāla, lai būtu tenisiste; varbūt viņa

bija balerīna vai vingrotāja, vai pat daiļlēcēja, kura trenējas vēl vakaros ēnu pilnos peldbaseinos, atbalsis un atspulgi, tumšas flīzes. Lidojums ar izriestām krūtīm un nostieptiem pirkstgaliem līdz baseina dibenam, kluss šļaksts, spīdīgi melns peldkostīms, ūdens burbuļi puto un plūst no viņas slaiķā, spriegā auguma.

Kāpēc man radās tāda apsēstība ar cilvēkiem? Vai bija normāli koncentrēties uz svešiniekiem šādā dzīvīgā, drudzainā veidā? Diezin vai. Bija neiespējami iztēloties, ka uz ielas kāds nejaušs garāmgājējs tā ieinteresētos par *mani*. Un tomēr tas bija galvenais iemesls, kura dēļ biju kopā ar Tomu ielavijies tajās vasarnīcās: mani fascinēja sveši cilvēki, es gribēju zināt, kādu pārtiku viņi lieto, no kādiem šķīvjiem ēd, kādas filmas skatās un kādu mūziku klausās, es gribēju ieskatīties viņu pagultēs, slepenajās atvilktnēs, naktsskapīšos un mēteļu kabatās. Bieži pamanīju uz ielas interesanta izskata ļaudis un satraukts domāju par viņiem dienām ilgi, iztēlojos viņu dzīvi, izgudroju stāstus par viņiem, braukdams metro vai pilsētas autobusā. Bija pagājuši gadi, bet es joprojām nemitējos domāt par tumšmatainajiem bērniem katoļu skolas formastērpos – brāli un māsu –, kurus biju redzējis Lielajā Centrālstacijā, kur viņi pūlējās burtiski izraut savu tēvu ārā pa noplukuša bāra durvīm, vilkdami viņu aiz žaketes piedurknēm. Nebiju aizmirsis arī trauslo čigāniska izskata meiteni ratiņkrēslā pie Kārlaila viesnīcas; viņa aizelsdamās runāja itāļu valodā ar pūkaino sunīti sev klēpī, kamēr elegants tips saulesbrillēs (tēvs? miesassargs?) stāvēja blakus ratiņkrēslam, pa mobilo telefonu acīmredzot apspriedzams kādu lietišķu darījumu. Gadiem ilgi biju apgrozījies šos svešiniekus savā prātā, mēģinādams uzminēt, kas viņi ir un kāda ir viņu dzīve, un tagad zināju, ka došos mājās un tieši tāpat prātošu par šo meiteni un viņas vectēvu. Vecajam vīram bija nauda, to varēja noprast pēc viņa apģērba. Kāpēc viņi bija tikai divatā? No kurienes nāca? Varbūt viņi piederēja pie kādas plašas, vecas, sazarotas ņujorkiešu dzimtas – mūziķi, akadēmiķi, viena no tām lielajām Vestsaidas mākslinieku vides ģimenēm, ko sastop Kolumbijas Universitātes apkaimē vai Linkolna centra izrādēs. Vai varbūt – večuks taču izskatījās tik omulīgs un civilizēts – viņš nemaz nebija meitenes vectēvs. Varbūt viņš bija mūzikas skolotājs, un meitene bija brīnumbērns, flautiste, kuru viņš ieraudzījis kādā mazpilsētā un atvedis spēlēt Kārnegija zālē...

“Teo?” pēkšņi teica māte. “Vai tu mani dzirdēji?”

Viņas balss lika man atjēgties. Mēs bijām izstādes pēdējā telpā. Tālāk atradās muzeja veikaliņš – pastkartes, kase, spīdīgu mākslas grāmatu kaudzes –, un māte diemžēl nebija aizmirsusi par laiku.

“Jāpaskatās, vai lietus nav mitējies,” viņa sacīja. “Mums vēl ir mazs brītiņš,” viņa ieskatījās pulkstenī un tad paraudzījās man garām uz uzrakstu “Izeja”, “bet man vēl jānokāpj lejā, ja gribu kaut ko sameklēt Matildei.”

Pamanīju, ka meitene patlaban vēro manu māti – skatiens ziņkā-rīgi pārslidēja pār mātes gludo, melno zirgasti un balto, viduklī sajozto satīna trenci –, un bija satraucoši vienu mirkli uzlūkot viņu ar šīs meitenes acīm, kā svešinieci. Vai meitene ievēroja mazītiņo izcilni mātes deguna augšdaļā, palikušu kopš bērnības, kad viņa salauza degunu, nokrizdama no koka? Vai redzēja, ka melnās aploces ap mātes gaišzila-jām varavīksnenēm piešķir viņas acīm drusku mežoniņu izteiksmi – kā asredzīgam plēsoņam, vienam pašam plašā līdzenumā?

“Zini...” Māte atskatījās. “Ja neiebilsti, es varbūt aizskriešu atpakaļ un vēlreiz žigli paskatišos uz “Anatomijas stundu”, pirms ejam prom. Neizdevās aplūkot to tuvumā, un es baidos, ka nepagūšu atnākt uz šejieni atkal, pirms izstāde tiks slēgta.” Viņa devās prom, kurpju papēžiem lie-tišķi klauzdot, – un tad atskatījās uz mani kā jautādama: *vai nāksi?*

Tas bija tik negaidīti, ka vienu sekundes daļu es nezināju, ko teikt. “Ā,” es atjēdzies sacīju, “pagaidīšu tevi veikaliņā.”

“Labi,” viņa atsaucās. “Nopērc man divas pastkartes, jā? Tūdaļ būšu atpakaļ.”

Un viņa aizsteidzās, pirms paguvu bilst kādu vārdu. Sirdij dunot, nespēdams noticēt savai veiksmei, es noskatījos, kā viņa savā baltajā satīna trencī strauji soļo projām no manis. Te nu tā bija, mana izdevība parunāt ar to meiteni; *bet ko es varu viņai teikt*, es nikni prātoju, *ko es varu teikt?* Sabāzu rokas kabatās, pāris reižu dziļi ieelpoju, lai nomieri-nātos, un – satraukumam gaiši kūsājot pakrūtē – pagriezos ar seju pret viņu.

Un apstulbu, jo viņa bija nozudusi. Pareizāk sakot, viņa nebija nozu-dusi; lūk, tur viņas rudā galva negribīgi (vismaz tā šķita) virzījās pār telpu. Vectēvs bija ieķēries viņai elkoni un, kaut ko dedzīgi čukstēdams, veda viņu paskatīties uz kādu gleznu pie pretējās sienas.

Es būtu varējis nogalināt to veco. Nervozi paraudzījos uz tukšo durvju ailu. Tad vēl dziļāk sabāzu rokas kabatās un – sejai kaistot – gluži uzkrītoši devos pāri visai galerijai. Pulkstenis tikšķēja; kuru katru mirkli atgriezīsies māte; un, lai gan zināju, ka man trūkst drosmes pieiet pie meitenes un kaut ko pateikt, es vismaz varēju pēdējo reizi kārtīgi paskatīties uz viņu. Nesen biju palicis augšā līdz vēlai naktij un kopā ar māti noskatījies “Pilsoni Keinū”, un mani sajūsmināja doma, ka cilvēks

var garāmejot pamanīt kādu apburošu svešinieci un atcerēties viņu līdz mūža galam. Kādu dienu arī es varbūt būšu kā tas vecais vīrs filmā, atzvilšu krēslā, raudzišos tālumā un teikšu: “Jā, tas bija pirms sešdesmit gadiem, un es vairs nekad neesmu redzējis to meiteni ar rudajiem matiem, bet vai zini ko? Visā šajā laikā nav pagājis neviens mēnesis, kurā es nebūtu domājis par viņu.”

Biju jau pusceļā pa galeriju, kad notika kaut kas dīvains. Gar vaļējo durvju ailu, kas veda uz muzeja veikaliņu, aizskrēja viens no muzeja uzraugiem. Viņš kaut ko nesa rokās.

Tā redzēja arī meitene. Viņas zeltaini brūnās acis sastapās ar manējām: izbiedēts, jautājošs skatiens.

Pēkšņi no muzeja veikaliņa izskrēja otrs uzraugs. Viņš bija izslējis gaisā rokas un kļiedza.

Pacēlās galvas. Kāds man aiz muguras izdvesa dīvainā, neskanīgā balsī: ai! Nākamajā mirklī telpu satricināja pārkonīgs, apdullinošs sprādziens.

Vecais vīrs – bez jebkādas izteiksmes sejā – sasvērās sāniski. Viņa izstieptā roka ar izplestiem, mezglainiem pirkstiem ir pēdējais, ko atceros redzējis. Gandrīz tajā pašā mirklī nošķīda melns zibens, visapkārt lidoja un virpuļoja atlūzas, manī ietricās rēcošs, karsts vējš un aizsvieda mani pār telpu. Pēc tam es kādu laiku vairs nezināju neko.

V

NEZINU, CIK ILGI BIJU bezsamaņā. Kad atžilbu, man šķita, ka uz vēdera guļu smilšu kastē kādā tumšā rotaļlaukumā – nepazīstamā vietā, pamestā apkaimē. Ap mani drūzmējās negantu, mazu puišu bars, tie spēra man pa ribām un pakausi. Kakls man bija pagriezts sānis, elpa aizsitusies, taču tas vēl nebija tas sliktākais; man mutē bija smiltis, es elpoju smiltis.

Puikas dzirdami ņurdēja: *Celies augšā, tirlīņ.*

Paskaties uz viņu, paskaties uz viņu.

Viņš nezina ne sūda.

Apvēlos uz muguras, aizsedzu galvu ar delmiem un tad – ar sirreālu bezsvara rāvienu – ieraudzīju, ka te neviena nav.

Mirkli gulēju pārāk apdullis, lai kustētos. Apslāpētā tālumā šķināja trauksmes zvani. Lai cik dīvaini tas liktos, man bija iespaids, ka guļu mūra žoga apjoztā iekšpagalmā kādā Dieva pamestā sociālo māju rajonā.

Mani kāds bija pamatīgi piekāvis: viss sāpēja, ribas smeldza, un šķita, ka man pa galvu kāds ir iegāzis ar svina cauruli. Pakustināju apakšžokli šurpu turpu, grasijos pārbaudīt kabatas, lai noskaidrotu, vai pietiks naudas mājupceļa biļetei, un tad man pēkšņi atausa, ka es nemaz nezinu, kur atrodos. Gulēju kā sastindzis, augot atskārsmei, ka te kaut kas ir baismīgi aplami. Gaisma bija pilnīgi nepareiza, un tāpat arī gaiss: sīvs un kodīgs, ķīmiska migla, kas svilināja man rikli. Košļājamā gumija man mutē bija smilšu pilna, un, kad es, galvai dūnot, pagriezos uz sāna, lai to izspļautu, caur dūmu plīvuriem ieraudzīju kaut ko tik svešādu, ka brīdi truli blenzu uz to.

Es atrados saplosītā, baltā alā. No griestiem nokarājās sloksnes un skrandas. Zeme bija nelīdzeni nobērta ar kaut kādas pelēkas vielas kaudzēm, kas atgādināja akmeņainu Mēness grunti, un nosēta ar stikla lauskām, granti, visvisādu drazu, ķieģeļiem, izdedžiem un tādām kā papīra driskām, viss glazēts ar smalkiem pelniem gluži kā ar pirmo salnu. Augstu virs galvas caur putekļiem spīdēja divas lampas kā nomaldījušās automašīnas ugunis miglā, greizas, viena bija pavērsta augšup, otra, noliekta uz sāniem, meta slīpas ēnas.

Man zvanija ausīs un visā ķermenī, ārkārtīgi satricinoša sajūta: kauli, smadzenes, sirds – viss vibrēja kā ieskandināts zvans. Klusi, kaut kur tālumā, vienmērīgi, bezpersoniski un mehāniski kauca trauksmes sirēnas. Es tikpat kā nespēju noteikt, vai šis troksnis rodas manī vai ārpus manis. Ļoti spēcīga bija sajūta, ka esmu palicis viens ziemīgā sastin-gumā. Lai uz kuru pusi es skatījos, nekam nebija nekādas jēgas.

Smilšu kaskādē, ar plaukstu atspiedies pret kādu ne gluži statenisku virsmu, uzrausos kājās, viebdamies no galvassāpēm. Telpas slīpumam, kurā atrados, piemita dziļa, būtiska nepareizība. Vienā pusē nekustīgi karājās blīvs dūmu un putekļu plīvurs. Otrā pusē, tur, kur būtu jābūt jumtam vai griestiem, kā augsta, slīpa krauja slējās saplosītu materiālu mudžeklis.

Man sāpēja žoklis; seja un ceļi bija nobrāzti līdz asinīm; mute bija kā smilšpapīrs. Piemiegtām acīm skatīdamies uz šo haosu, ieraudzīju vienu tenisčību, kaut kādas graudainas vielas kaudzes ar tumšiem traipiem, saliektu alumīnija pastaigu spieķi. Stāvēju un grīļojos, smakdams un apreibis, nezinādams, uz kuriem iet un ko darīt, kad pēkšņi man šķita, ka dzirdu iezvanāties telefonu.

Mirki es šaubijos; saspringti ieklausijos, un tad zvans atskanēja atkal, vājš un gari stiepts, mazliet rēgains. Neveikli gramstījos pa gru-vešiem, izceldams no tiem noputējušas bērnu mugursomiņas un strauji

paraudams nost rokas, ja uzdūros lauskām vai kaut kam karstam, un arvien vairāk uztraucos par to, ka gruveši vietumis iegrimst man zem kājām un mana redzeslauka malā parādās miksti, nekustīgi pikučī.

Pat pēc tam, kad nācu pie pārlicības, ka nekādu telefonu neesmu dzirdējis un ka mani maldinājusi zvanoņa paša ausīs, es tomēr turpināju meklēt nerimtīgi kā nedomājošs robots, iestrēdzis mehāniskās meklēšanas kustībās. Starp pildspalvām, rokassomām, makiem, saplētām brillēm, viesnīcas atslēgkartītēm, pūdernīcām, parfīma pulverizatoriem un recepšu medikamentiem (Roitmane Andrea – alprazolams 0,25 mg) izraku atslēgu breloka lukturīti un nedarbojošos mobilo telefonu (uzlādēts līdz pusei, bez zonas) un iemetu tos saritināmā neilona iepirkumu maisiņā, ko biju atradis kādas dāmas rokassomiņā.

Es kampu gaisu, pa pusei nosmacis apmetuma putekļos, un galva sāpēja tik briesmīgi, ka miglojās redze. Gribējās apsēsties, bet nebija tādas vietas, kur varētu sēdēt.

Tad es ieraudzīju ūdens pudeli. Skatiens strauji metās atpakaļ un klīda pār gruvešiem, līdz ieraudzīju to atkal kādu piecu metru attālumā, daļēji apraktu drupu kaudzē: vairs tikko samanāma etiķete, pazīstamais vēsais, zilais tonis.

Truli un smagi, kā brizdams pa sniegu, es sāku gausi likumot pa drupām, drazas sašķīda man zem kājām ar asu krakšķi kā lūstošs ledus. Taču, neticis necik tālu, ar acs maliņu pamanīju kādu kustību uz zemes, uzkrītošu šajā stāngumā, tur sakustējās balts uz balta.

Es apstājos. Tad piebrīdu dažus soļus tuvāk. Vīrietis gulēja uz muguras, no galvas līdz kājām noputējis balts. Pelnu nopūderētajos gruvešos viņš bija nomaskēts tik labi, ka apveidi kļuva skaidri saredzami tikai pēc mirkļa: krīts uz krīta, viņš pūlējās uzslīeties sēdus kā statuja, kas nogāzta no pjedestāla. Piegājis tuvāk, ieraudzīju, ka viņš ir vecs un ļoti nespēcīgs, ar nelielu kupri; mati – cik nu to palicis – bija saslējušies gaisā, vaigu izraibināja neglīti apdegumi, un deniņi bija vienas vienīgas lipīgas, melnas šaušalas.

Jau biju ticis līdz viņam, kad viņš – negaidīti strauji – izstiepa balti noputējušo roku un sagraba manējo. Es paniski atkāpos, bet viņš tikai saspieda manu roku vēl ciešāk, aizvilkdami slimīgā, krēpainā klepū.

Kur...? – viņš šķīta jautājam. Kur...? Viņš mēģināja paskatīties augšup uz mani, taču galva smagi grīļojās uz kakla, zods balstījās pret krūtīm, un viņš bija spiests raudzīties uz mani caur pieri kā plēsējputns. Taču acis šajā sapostītajā sejā bija gudras un izmisuma pilnas.

“Ak Dievs,” es teicu un pieliecos viņam palīdzēt, “pagaidiet, pagaidiet,” – un tad apstājos, nezinādams, ko darīt. Viņa ķermeņa apakšdaļa sagriezusies gulēja zemē kā netīru drēbju grīste.

Viņš atbalstījās uz rokām, šķietami drosmīgi, lūpas kustējās, viņš joprojām centās uzslieties augšā. Viņš dvakoja pēc sadegušiem matiem, sadegušas vilnas. Taču ķermeņa apakšdaļa šķita atvienota no augšdaļas, un viņš klepodams saņima atkal.

Es paskatījos apkārt, mēģinādams orientēties, apdullis no trieciena pa galvu, neapjēgdams laiku, pat nesaprazdams, vai ir diena vai nakts. Mani apstulbināja šī majestātiskā un nopostītā telpa – šī brīnumaini augstā velve, pilna ar dažāda biezuma dūmu slāņiem, ar plīvojošu, samudžinātu, teltij līdzīgu jumolu tur, kur būtu jāatrodas griestiem (vai debēsīm). Tomēr, lai gan man nebija ne jausmas, kur es atrodos un kāpēc, šai postažai piemita kaut kas tāds, kas pa pusei glabājās atmiņā, kaut kāds kinematogrāfisks lādiņš avārijas starmešu spilgtajā gaismā. Tīmekli biju redzējis, kā tuksnesī tiek uzspridzināta viesnīca: šūnām līdzīgās istabas eksplozijas brīdī bija sastingušas tieši šādā gaismas zibsnī.

Tad es atcerējos ūdeni. Kāpos atpakaļ, skatīdamies apkārt, līdz, sirdij salecoties, ieraudzīju vīdam noputējušo zilo toni.

“Paklausieties,” es ierunājos, virzīdamies prom, “es tikai...”

Vecais vīrs vēroja mani, skatiens bija reizē cerīgs un bezcerīgs – kā badā pamirušam sunim, kas ir pārāk nespēcīgs, lai spētu paiet.

“Nē – pagaidiet. Es atgriezīšos.”

Es streipuļoju pa gruvešiem kā piedzēries – likumoju, bridu, kāpu pāri priekšmetiem, augstu cilādams ceļgalus, kūlos pār ķieģeļiem, betonu, korpēm, rokassomām un veselu lēveni pārogļotu kamšķu, ko negribēju aplūkot tuvāk.

Pudele bija par trim ceturtdaļām pilna un karsta. Bet pēc pirmā malka kontroli pārņēma mana rīkle, un es biju izdzēris vairāk par pusi ūdens – ar plastmasas piegaršu, remdenu kā samazgas –, pirms apjēdzu, ko daru, piespiedu sevi aizskrūvēt korķi un ielikt pudeli maisiņā, lai nestu to vecajam vīram.

Notupos viņam blakus. Ceļgalos iespiedās akmeņi. Viņš trīcēja, elpa bija gārdzoša un nevienmērīga; skatiens nepievērsās man, bet gan klejoja pār manu galvu, nīgri raudzīdamies uz kaut ko tādu, ko es neredzēju.

Meklēju maisiņā ūdeni, kad viņa roka pasniedzās pie manas sejas. Ar kaulainajiem, vecajiem pirkstiem, kam bija plakani spilventiņi, viņš atglauda matus man no acīm, izvilka stikla ērkšķi man no uzacs un tad paplikšķināja man pa galvu.

“Nu, nu.” Balss bija ļoti vēra, ļoti čerkstoša, ļoti silta, ar baisu svelpoņu no plaušām. Mēs lūkojāmies viens otrā ilgu, savādu brīdi, kuru nekad vairs neesmu aizmirsis, kā divi dzīvnieki, kas sastapušies mijkrēslī, un šajā brīdī viņa acīs iekvēlojās kāda dzidra, sirsnīga dzirkstele, un es ieraudzīju, kāds viņš ir īstenībā, – un ticu, ka viņš ieraudzīja mani. Vienu mirkli mēs bijām saslēgti kopā un dūcām kā divi motori vienā elektrības ķēdē.

Tad viņš atkal saļima, tik ļengans, ka jau nodomāju – viņš ir nomiris. “Tā,” es neveikli sacīju, pabāzdams plaukstu viņam zem pleca. “Tā ir labi.” Kā mācēdams, pacēlu viņa galvu un palīdzēju padzerties no pudeles. Viņš spēja iedzert pavisam maz, ūdens lielākoties notecēja pār zodu.

Viņš atkal noļima atpakaļ. Pārāk liela piepūle.

“Pipa,” viņš aizsmacis izdvesa.

Raudzījos viņa apdegušajā, sasarkušajā sejā un pamanīju kaut ko pazīstamu šajās rūsganajās, dzidrajās acīs. Es biju redzējis viņu jau agrāk. Un biju redzējis arī meiteni, mirklīgu momentuzņēmumu rudens lapas košumā: rūsganas uzacis, medus brūnas acis. Viņas seja atspulgoja vecā vīra sejā. Kur viņa bija?

Viņš centās kaut ko pateikt. Saplaisājušās lūpas kustējās. Viņš gribēja zināt, kur ir Pipa.

Sēkdams, kampdams elpu. “Nē,” es satraukts sacīju, “mēģiniet gulēt mierīgi.”

“Lai viņa brauc ar vilcienu, tā būs ātrāk. Ja vien viņu neatvedīs ar mašīnu.”

“Neraizējieties,” teicu, pieliekdamiem tuvāk. Es pats neraizējos. Drīz kāds atnāks mums pakaļ, par to biju pilnīgi pārliecināts. “Pagaidīšu tepat, līdz viņi atnāks.”

“Tu esi tik laipns.” Viņa roka (salta, sausa kā pulveris) ciešāk saspieda manējo. “Neesmu tevi vairs redzējis, kopš atkal esi mazs zēns. Tu biji pieaudzis, kad sarunājāmies pēdējo reizi.”

“Bet es esmu Teo,” es teicu pēc pauzes, drusku apjucis.

“Protams.” Viņa skatiens, tāpat kā rokaspiediens, bija ciešs un silts. “Un tu esi izvēlējies vislabāko, par to es nešaubos. Mocarts ir daudz jaukāks par Gliku, vai ne?”

Es nezināju, ko atbildēt.

“Divatā jums būs vieglāk. Pret jums, bērniem, konkursos izturas tik bargi...” Klepus. Lūpas slapjas no asinīm, biezām un sarkanām. “Otru izdevību nedod.”